

טו, ובו סיפור נישואיהם של ברני כהן עם בארברה לאורב, והתאכזרות הגורל אליהם. ברני כהן, שלחם במלחמת האזרחים בספרד בבריגדת לינקולן ה' אמריקאית. פגש בבארברה בפאריס בי 1939. לאחר שחצה את הרי הפירנאים. הוא לבס אחר כך במלחמה העולמית. היה בקיבוץ, והחליט לשוב לאמריקה. סיפור העלילה נפתח כאשר עצרת ה' אומות-המאוחדות מחליטה על הקמתן של שתי מדינות בארץ ישראל. חברים מן העבר הציוני באים ושלפים את ברני מ' תוך השיגרה האידיאליסטית שלו (למרות שאשתו עתירת-הון, הוא מעדיף לעבוד במוסך). ומוציאים אותו למלחמת השחרור. ברני מוציא כספים מהמיליונר לאי ווט. אבי אשתו, ומממן בסכום זה רכישת מטוסי תובלה לישראל, היוצאים מארצות הברית, נוחתים בצ'כוסלובקיה, מעמיסים נשק ומגיעים להציל את המדינה שבדרך. אלא שברני כהן נהרג במלחמה. אשתו, שהיא סופרת מתקדמת, נלכדת במבוכ צייד המכשפות. תיאור חקירתה של באר- ברה בישיבת ועדת-ההונגרס לחקירת פגועות לוח אנטי-אמריקאיות. הוא מיסמך מדהים, המבוסס על תולדות חייו של פאטס. באר- ברה מסרבת למסור רשימת שמות, ובעוון ביוון הוועדה היא מגיעה לאחר כמה דרגי דיון מישפטיים לבית-הכלא הפדרלי. כאשר ילדה, יתומו של ברני כהן, בחוץ. המימסד הוא סיפור דרמישורי. מצד אחד הוא עוסק בכאב ובמשירות היהודיים, עליונה מוסר ברני כהן את חייו, ומצד שני הוא מספר על אמריקה הדרושת את חופש-הביטוי, והמעוותת את האמון שבין אדם לרעהו. לקראת סיום הספר חושף פאטס את אותו גוף מיסטורי המנהל את חייה הכלכליים והפוליטיים של ארצות-הברית, גוף אותו הוא מכנה בשם המימסד. בגוף זה חברים תעשייני צוללות, טאני-קים, אלקטרוניקה, תיקשורת ונפט, גוף אשר דחף את ארה"ב אל מסע צייד ה' מכשפות.

ספר זה מומלץ, כדוגמה וכמשל, לסיגנון כתיבה, שחסר על מדף הספרים המקורי בארץ.

עדות

גוספודין הייכל

מוחמד חסנין הייכל, בעבר עורך אל-אחרם, ידידו האישי של גמאל עכר- אל-נאצר, וזמן מה גם שר-ההסברה ה' מצרי, נאסר באחרונה בידי אנזור אל- סאדאת במיסגרת הטיהורים במצרים. הוא ליווה מאז ראשית ימי המהפכה ה' מצרית ועד לראשית שנות השבעים, ב' משך כעשרים שנה, את תהליך קשירת הקשרים בין ברית-המועצות למצרים ו' התפוררותם.

בספר זיכרונותיו על עלייתה ושקיעתה של ההשפעה הסובייטית בעולם הערבי, הספינקס והקומיסר, הוא מביא אוסף של פרטים מאז נודעים והתרשמויות אי- שיות מתהליך זה. יש בספרו של הייכל גם רישום של חצר השלטון בימי הנשיא- אל-נאצר במצרים. את המהפך הגושי ש' עבר על מצרים מתאר הייכל באמצעות קביעה של ד"ר הנרי קיסינג'ר, ש' אמר למצרים: "כל מה שהרוסים יכולים לתת לכם הוא נשק; אנו, האמריקאים, יכולים לתת לכם שלום."

סיפור הספינקס והקומיסר, שהוא ב' בחינת מישחק-לשון על כותרת סיפורו של ארתור קמפטר היוגני והקומיסר נפתח במה שמכונה עיסקת הנשק הצ'כית, ש' היתה ראשית ההסתננות הסובייטית ל' מרחב. חזירה שאל-נאצר שיתק בה תפקיד מרכזי, וידע כיצד להתמודד ברוסים. הייכל מספר כי אל-נאצר טען שמנהיגי ערב אינם יודעים כיצד לטפל בברית-המועצות, ואמר: "רוצה הייתי לכתוב על כך ספר, מעין מרריך שימושי כמו, מרריך לרכישת

• הווארד פאטס — המימסד; עברית: עמיהוד ארבל; הוצאת זמורה-ביתן-דמונד; 362 עמודים (כריכה קשה).
• מוחמד חסנין הייכל — הספינקס ו' הקומיסר; עברית: איה סלע; הוצאת אופקים — עם עובד; 288 עמודים (כריכה רכה).

מכונית חדשה... ובשותפות עם הייכל, הציג אל-נאצר את תסריט היחסים הצפוי: חשדנות; שלב ביניים; ירח-דבש; מרי- בות; מיקום; מצוות, עשה; מצוות, אל תעשה; ועוד. הייכל מסכם נושא זה ב' שאלה-קביעה: "האם הסובייטים חיברו גם הם מרריך דומה לתועלתם של אלה

הספינקס והקומיסר רוזנטל, שטיין קוריאל וכו'

המקיימים מגעים עם הערבים? זאת לא נדע. ואולם ידוע לנו שהם ניסו, בצורה נאשית כמעט, להבין את הערבים. הם נחלו כישלון..."

בפרק ראשוני הגלים האדומים מתאר הייכל את סיפור תולדות החדירה הסובי- יטית למרחב, מאז ראשית המהפכה ה' רוסית, תוך ציטוט מובאות מלנין. הוא מתאר גם את סיפור ראשיתה של המפלגה הקומוניסטית המצרית, שבדומה כימעט לכל מיפלגה קומוניסטית אחרת בעולם, מקימה ומייסדה היו יהודים: "הודות למאמציו של הצורך היהודי יוסף רוזנטל כמה נמל אלכסנדריה קבוצה שכינתה עצמה, מפלגה סוציאליסטית... אך ויקר טור שטיין יהודי אנגלי, ממברו של של רוזנטל ששרת כצבא הכיבוש והיה קומוניסט קנאי — סייע לדחוף את ה' מפלגה לכיוון האינטרנציונל השלישי. ב' שנת 1921 נוסדה מפלגה קומוניסטית מצרית כאלכסנדריה. למפלגה הצטרפו מאוחר יותר דמויות כמרסל ישראל,

אנרי קוריאל (בן למישפחת בנקאים יהודית עשירה, שנרצח בפריס בשנת 1978), ועוד יהודים רבים. את עיתון המפלגה איסקרה (הניצוץ) — ע"ש עיתונו של לנין) ערך יהודי בשם הילל שוורץ. בהמשך עוסק הייכל בתהליך התפוררות יחסי מצרים והמערב עם הלאמת תעלת סוויס, ונטייתו לעבר ברית-המועצות. הוא מספר על תגובתו של ניקיטה חרוש' צ'ב למיבצע קדש ולשותפות של ישראל עם בריטניה וצרפת במטרה לשחרר את תעלת סואץ: "קיצצתם את זנבו של האריה הכריטי ואנו עקרנו את שנינו! עתה לא יזל עוד לשאוג ואף לא לנ' שוך!..."

חיזוק המגעים בין מצרים לברית- המועצות הביא למיפגשים הולכים וגוב- רים בין צמרת הצבא המצרי לצבא ה' סובייטי, מיפגשים שלא תמיד היו ברוח הידידות המופגנת בין הסובייטים למצרים (ראה: ציטוטון).

סיפורו של הייכל הוא תערובת של אנאטומיה ופוסט-מורטום של יחסי מצרים וברית-המועצות. הייכל אינו חוסך בתיאורי הניגוד האידיאולוגי שבין שתי המדינות, הדיונים על מעצרי קומוניסטים במצרים, ומורת הרוח על כך אצל הסובייטים. הוא מתאר את יחסם של המנהיגים ה' סובייטים לאורחיהם המצרים ומספר כיצד באחד מביקוריו של נאצר בברית-המועצות הוא יצא עם ממליתו ועם צמרת ההנהגה הסובייטית לצייד ברווזים ולדייג דגים, אחרי הצלחה בל-תאמן בדייג, אמר ה' דוקטור פאז'ו, שר-החוץ המצרי בעבר, על הצלחתו: "זהו אגם של המיפלגה או אגם של יחסי-ציבור? הדגים באים אליך מרצונם החופשי!"

במיפגשים שונים שימש מוחמד חסנין הייכל מעין שליח או שגריר אישי של אל-נאצר אל חרוש'ב, שכניחו לא פעם "גוספודין (אדון) הייכל".

פרק מילחמת ששת הימים, מבהיר את סיבות המפלה, כפי שנראו לנאצר, האופן שזה האמין כי בו ניתן להשיב לישראל כגמולה. כאשר מונה הייכל ב-1970 כשרי-ההסברה, גוברת מעורבותו במיסדרונות השלטון המצרי, אך מותו של אל-נאצר מקטין מחויבותו. פרעה הולך ופרעה בא, והצמרת מתחלפת.

הספינקס והקומיסר הוא ספר מרתק, ה' כתוב בידי עיתונאי מהמעלה הראשונה, שהיה מעורב בתהליכים הפוליטיים וה' מדיניים, יותר מכל עיתונאי אחר בתקור פתנו. יש בספר זה ללמד הרבה על אורח המחשבה המצרי, ועל ייצר העצמאות ה' מצרי, שהולך את מצרים ראשית ימי המהפכה המצרית ועד היום, בדרך מורכבת, אך עיקבית, שמטרתה האחת היא, עצי- מאותה ואית-לותה של ארץ-היאור.

שירה

סבתא זלדה

בארצות-הברית של סוף שנות החמי- שים דרך כוכב של גברת זקנה, שציירה ציורים נאיביים, נטולי ערך אמנותי רב,

ציטוטון אדמירל רוסי שרוע על בטנו

בפרק סופה בשמי עיראק בספרו הספינקס והקומיסר (ראה: עדות) מספר מוחמד חסנין הייכל, סיפור לא ידוע על עימות בין קצינים מצרים לסובייטים בברית- המועצות:

והיותנו בעיר קייב אורגנה לכבודנו ארוחה במיסעדה אצל שולחן שהוצב על המדרכה. מפקד צי היס-השחור הסובייטי נכח בארוחה ומקומו נקבע לעידו של אדמיראל סוליימן עזת, מפקד הצי המצרי. שני האדמיראלים שתו כמויות נכבדות, אך סוליימן עזת הוכיח בעבר שהוא מסוגל לעמוד בתחרות עם מארחיו. במוסקבה הוזמן להתחרות בשתייה עם מארשל טימושנקו — וניצח! הוא לנם עשרים ושבץ כוסות וודקה בלא להניד פפעף, ונשאר איתן כסלע, כפי שהיה בהתחלה. כנראה שבמהלך השיחה אמר האדמיראל הרוסי לאדמיראל עזת, מישוה בצוותך מרגל למען האמריקאים, יביסס את האשמתו על כך שלאמריקאים נודע דבר בואה של הצוללת הסובייטית הראשונה לאלכסנדריה... עזת חש עלבון צורב. הוא קם על רגליו, הניף גם את האדמיראל הרוסי לעבר רחבת הריקודים של המיסעדה. לנו, שאר הנוכחים, לא היה כל מושג על מה שהתרחש, עד שלפתע נשמע קול חבטה וראינו את האדמיראל הרוסי שרוע על בטנו על הרצפה. עזת, ללא רבב על מדיו הלבנים, ניצב מעליו. התאספנו סביבו וביקשנו לדעת מה קרה. הוא כננה את אחד מקציני מרגל, אמר עזת, אינני יכול להרשות זאת. חיש מה חופיעו במקום אדמיראל רוסי אחר וקצין נוסף והרימו את מפקד צי היס-השחור. המסיבה נמשכה אך האווירה, כמובן, נעכרה...

בשם סבתא מוזס, מהלחיה של הסבתא מוזס היו אשפז יחסי-ציבור ועיתונאים שוליים, שחפשו את היצרים הנבערים של המון, שלא חונך להבנת אמנות. בישראל של ראשית שנות השבעים דרך כוכבה של משוררת נאיבית ממאה שורים בשם זלדה מישקובסקי, ה' חותמת על שיריה וקבצי שיריה בשם זלדה. בראשית דרכה בשירה העברית, היה מי שתיאר את שירתה בנוסח: "כך הייתה מחברת שירים האמא של ביאלוק אם היתה משוררת". קהל ניבער משירה, ומבקרי שירה ועורכי כתבי-עת לספרות, המנסים להיבנות מדמותה, עולמה ו' דתייתה של זלדה, הפכו אותה לסבתא מוזס של השירה העברית החדשה.

בימים אלה ראה אור קובץ נוסף משי- ריה של זלדה, תחת הכותרת השוני ה' מרהיבי. זלדה מתעלמת לחלוטין מהחברה הסובבת אותה, מהתפתחות הלשון העברית. היא פותחת את הקובץ ב"הדלתי מתקי אך לא ארוין / אל רבש הרענונים...". צירוף שבעיין רביקוביץ' וולך, הינו אנארכיסטי לחלוטין. צירוף שירי אחר בשיר בחלומי, הנפתח ב"שיללנו בעיר לילית / והוגנת / פאר אפלולי היה סכיבנו / וקהל שוקק... שהוא חריזה מיושנת, חסרת מסר שירי.

שיריה של זלדה מישקובסקי עוסקים בנושאים נאיביים, הטבע, הירק, הגנים, המטעים, והחורשות של מאה-שערים

זלדה מישקובסקי סבתא מוזס של השירה העברית

באים לכדי ביטוי שירי בהם, אם לנקוט בלשון של היפוך. כותרות כמו ידידות היסמין הלבן וענף של יסמין או הפרפר הכתום מעוררים תחושות של פיברוק מראות ונופים, באמצעות מילון.

שיר בשם שיר ישן על גרהחיות המוקדש לאחת עזקה, הוא אנטר-שיר שכל קשר בינו לבין שירה, שגם אם היתה מחברת אנתו אמו של ביאלוק אם היא היתה משוררת, הוא מיקרי בהחלט. חרוזיה של מישקובסקי נקראים לעיתים כהעתקת-שמש של שירת המאה ה"ט, בלא מעלותיה של שירה זו (שמעתי צעדי האישי / נמשל לתקווה / בחצרות הכואבים...)

בהקדשותיה נוהגת מישקובסקי כממלי- כת מלכים וכמעניקת מלכויות, כמו הכר' תרת כרכום של שדות אותו היא הקדישה לידונה כונו נסיכת הריקוד התנ"כי, עד שסביר כי באחד מקבציה הבאים, תקדיש שיר, למלכת הריקוד התנ"כי, ולקיסר הריקוד התנ"כי.

משל לגיתוק של זלדה מישקובסקי, מ' המציאות המילולית של ישראל שנות השמונים מצוי בשירה נדרתי אלף נדרים: "התפללי שלא יכבה נור / נדרתי אלף נדרים / נדרים שנולדים באוניה טובעת...". מישקובסקי היא אפיזודה סוציולוגית בנצח השירה העברית, אפיזודה שחרגה בהרבה ממימדי הפיקנטריה הספרותית, והמסמלת הבולטת של המרכיב המנוון בשירה הישראלית בהווה.

• זלדה — השוני המרהיב; הוצאת ה' קיבוץ המאוחד; 46 עמודים (כריכה רכה).